

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 23 (1278) 8 ЧЭРВЕНЯ 2016 г.

175 гадоў з дня нараджэння Элізы Ажэшкі

Эліза АЖЭШКА (6 чэрвеня 1841, Мількаўшчына - 18 траўня 1910, Гародня) - беларуская польскамоўная пісьменніца

Эліза Паўлоўская нарадзілася ў сямейным маёнтку Мількаўшчына, каля Гародні. З дзесяці год выхоўвалася ў манастырскім пансіёне ў Варшаве, дзе знаходзілася да 1857 года. Тут пазнаёмілася і пасябравала з Марыяй Васіліўскай, у далейшым - Канапніцкай. Пасля заканчэння выхавання ў 1858 годзе, была хутка выдадзена замуж за Пятра Ажэшку, пачала жыць у Людвінове ў Кобрынскім павеце (цяпер - вёска ў Драгічынскім раёне), дзе ў 1862 годзе стварыла, разам з малодшым братам мужа, школу для дваццаці вясковых дзяцей. Браала актыўны ўдзел у дыспутах земскіх камітэтаў, з мэтай правядзення грамадска-еканамічных реформ вёскі. Грамадскія прыхільніцы сталі адной з прычын разладу з мужам, Э. Ажэшка пакінула мужа і выехала ў Варшаву.

На час паўстання 1863-1864 вярнулася ў Людвінова, каб дапамагаць паўстанцам, у траўні-чэрвені 1863 г. хавала ў сябе Рамуальда Траўгута, якога пазней перепраправіла за мяжу. Па гэтай прычыне вesonюю 1863 г. Пётр Ажэшка быў арыштаваны, а ў сакавіку 1865 высланы ў Пермскую губерню. Пасля паўстання Э. Ажэшка была вымушана працаць Людвінова і вярнуцца ў Мількаўшчыну, дзе адкрыла школку для вясковых дзяцей. З таго часу датуюцца яе першыя захаваныя літаратурныя творы.

Тым часам вярнуўся з Пярмі Пётр Ажэшка. Э. Ажэшка не могла знайсці паразумення з мужам, пачала працэс аб ануляванні шлюбу і даблася гэтага ў 1869 годзе. У 1870 г. Э. Ажэшка праадаа Мількаўшчыну і пераехала на сталае жыхарства ў Гародню. Пасля дваццаці гадоў сяброўства з С. Нагорскім, пасля смерці яго жонкі, узяла з ім шлюб (1894).

ISSN 2073-7033

9 772 073 703003 >

Дзве яе найлепшыя аповесці "Над Нёманам" і "Хам" з'явіліся ў 1886-1888 гг. Сваю багатую бібліятэку перадала Віленскому таварыству сяброў навук, саурганізатарам і першым ганаровым чальцом якога была. Сябравала з удзельнікамі паўстання 1863-1864 гг. Людамірам Абрэмскім і яго сынам Максімільянам. Прымала ў сваім доме ў Гародні Францішку Багушэвіча. Практывы ўсё жыццё ў Расейскай Імперыі ні разу не загаварыла па-рускі. Памерла Э. Ажэшка ў Гародні і там пахавана.

Літаратурную дзейнасць Эліза Ажэшка пачала ў 1866 годзе (апавяданне "Малюнак з галодных гадоў"). Творчасць 1870-х г. зведала ўплыў ідэй "варшаўскага" пазітыўнізму, асветнай працы з народам. Выступала за раўнаправіе жанчын (аповесці "Апошняе карханне", 1868, "Пан Граба", 1869-70, "Марта", 1873), з крытыкай шляхецкай арыстакратыі і саслоўных прымхаў (раман "Пампалінка", 1876), з гуманістычных пазіцый адстойвала інтарэсы працоўных (зборнік аповяданняў "З розных сфер", т. 1-3, 1879-82). У рамане "Над Нёманам" (1887) адлюстравала вострыя пралемы тагачаснай польскай рэчыснасці. У аповесцях "Нізіны" (1884), "Дзюрдзі" (1885), "Хам" (1888), аповяданнях "Рэха", "Тадэвуш", "У зімовы вечар" і інш. паказала жыццё паслярэформенай беларускай вёскі. Пра фальклор і духоўнае багацце беларусаў напісала нарысы "Людзі і кветкі на берагах Нёмана" (1888-91). У 1890-я гг. у яе творах вастрыны сацыяльной пралематыкі саступае месца психалагічнай заглыбленасці ("Два полосы", 1893, зборнік аповяданняў "Меланхолікі", 1896). Апошні зборнік навед "Gloria vicis" ("Слава пераможаным!", 1910) прысвечаны героям паўстання 1863-64.

Самая раннія перафлайды твораў Э. Ажэшкі выхадзілі яшчэ ў пачатку XX ст.,

Вікіпедыя.
(Працяг тэмы на стр. 4.)

Вінцуку Вячорку - 55

Вінцук ВЯЧОРКА (псеўданімы: В. Берасць, Мікола Сыцьвіскі, В.Б., В. Мяцеліца; 07.07.1961, Берасць), вядомы беларускі палітычны і грамадскі дзяяч, філолаг, выкладчык, журналіст. Ініцыятар многіх грамадскіх ініцыятыў у канцы 1970-х - першай палове 1980-х; у 1988 стаў адным з заснавальнікаў Беларускага Народнага Фронту "Адраджэнне" (БНФ), лідар Партыі БНФ з 1999 па 2007 год.

У 1983 скончыў філалагічны факультэт БДУ, у 1986 - аспірантуру пры інстытуце мовазнаўства Акадэміі Навук. З 1990 выкладаў у Менскім дзяржаўным педагогічным інстытуце. З 1990 працуе выкладчыкам у Беларускім гуманітарным ліцэі; таксама з 1990 працуе ў гістарычным часопісе "Спадчына". Тэматыка асноўных даследаваній Вячоркі - спроба сучаснай нармалізацыі беларускага правапісу.

У 1979 стаў адным з заснавальнікаў "Майстроўні", якая дзейнічала да 1984. У 1979-1985 уваходзіў у выдавецкую суполку, якая падпісвалася калектыўным пэўдунікам "Беларуская Талеранцыйная Грамада". У 1980 разам з С. Дубаўцом і С. Сокалавым выдаваў пазацэнзурны літаратурны і палітычны часопіс "Люстра дзён" (вышла 4 ну-

мары). У 1985 - адзін з заснавальнікаў Клуба імя У. Карагодзіча. У 1986-1989 у "Талачэ". У 1986-1987 разам з С. Дубаўцом і А. Бяляцкім выдаваў самвыдавецкі часопіс "Буражок". У 1986-1990 уваходзіў у группу "Незалежнасць". У 1988-1989 у Канфедэрацыі беларускіх моладзевых суполак. З першых дзён (ад утворэння Аргкамітэта ў 1988) - у БНФ. Адзін з аўтараў тэксту праграмы БНФ. З 1990 па 1993 уваходзіў у склад рэдакцыі "Навінаў Беларускага Народнага Фронту "Адраджэнне". Рэгулярна друкаўся ў газете "Свабода".

З 1995 кіруе Цэнтрам

Вікіпедыя.

"Супольнасць". У 1999 абраўся старшынём Рабочай групы Асамблей дэмакратычных народавых арганізацый Беларусі. Адчуваў і адчувае на сабе прэсінг з боку уладаў і іхніх добраахвотных паслугачаў.

Ініцыятар сучаснага ўпарядковання беларускага класічнага правапісу. Валодае некалькімі еўрапейскімі мовамі. Мае трах дзяцей - Радаславу, Ружану і Францішку. Франак Вячорка - моладзевы лідар і грамадскі дзяяч.

Для Вячорка заўсёды ідэал незалежнай і некамуністычнай Беларусі быў адным цэлым.

Віншуем Ірыну Краўчук

11 чэрвеня свой 50-гадовы юбілей адзначае галоўны бухгалтар нашай арганізацыі **Ірына КРАЎЧУК**.

Спадарыня Ірына - цудоўны чалавек, клапатлівая матуля, наядейны сябровідны, дасведчаны ў сваёй справе спецыяліст.

Сакратарыят ТБМ віншуе спадарыню Ірыну з гэтай важнай жыццёвой падзеяй.

Мы жадаем ёй фізічнай моцы, добрага настрою, доўгіх і шчаслівых гадоў жыцця.

Васілю Жураўлёву - 85

27 траўня споўнілася 85 гадоў вядомаму літаратуразнаўцу, доктару філалагічных навук **Васілю Пракопавічу ЖУРАЎЛЁВУ**, які амаль 60 гадоў прысвяціў працы ў Акадэміі навук, з'яўляецца аўтарам больш за 200 навуковых прац, у тым ліку 12 манаграфій (аўтарскіх і калектывных).

Васіль Жураўлёў нарадзіўся 27.05.1931 г. у вёсцы Раздзел 2-га Мсціслаўскага раёна Магілёўскай вобласці ў сялянскай сям'і. У 1954 г. скончыў філалагічны факультэт Менскага педагогічнага інстытута і паступіў у аспірантуру пры гэтым жа інстытуце. З 1957 г. - навуковы супрацоўнік, з 1989 г. - галоўны навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР. Доктар філалагічных навук. Сябар СП СССР з 1972 г.

Выступае ў друку як

крытык і літаратуразнаўца з 1957

г. Адзін з аўтараў "Гісторыі беларускай савецкай літаратуры"

(1964-1966), "Гісторыі беларускай дакастрычніцкай літаратуры"

(1969), "Історыи белорускай літаратуры" (1969), "Історыи белорускай літаратуры" (1977). Суаўтар кніг "Праблемы сучаснай беларускай прозы" (з П.

Дзюбайлам і М. Луферавым, Вы верыце ў Маральнасці свято,

проза: Апавяданне і нарыс" (з А.

Андраюком, А. Лысенка, Л. Голубевай, 1971), "Пытгани пастыкі" (з Я. Шпакоўскім і А. Яскевічам,

1974), калектывнай працы "Ідэя-

на-тэарэтычныя пытанні сучас-

нага літаратурнага працэсу" (1987).

Супрацоўнік Інстытута

літаратуразнаўства НАН Беларусі віншуюць вельмішаноўнага

юбіляра і жадаюць моцнага зда-

роя і далейшых здзяйсненняў.

У ПОШУКУ ДУХОЎНЫХ ІДЭАЛАЙ
(санет)

В.П. Жураўлёву
з нагоды юбілею

Літаратура - выбар Ваш і лёс.
З маленства Словам родным счарараваны.
Філолага Вам талент дараваны,
Каб з ім прыйшлі Вы сотні плённых вёрст.

Дзюбайлам і М. Луферавым, Вы верыце ў Маральнасці свято,

Структурны змест,

традыцыйны актуальнасць,

З падзея жыцця - сюжэты чарпальнасць,

У дабрыню, якая знішчыць зло.

Асэнсавана твораў Вамі шмат,

Шмат выснавана мудрых дум-канцэпцый.

Як сімвал Прыгажосці, добрай, вечнай -

Паміж калосся - васілёк-сабрат.

Ваш Шлях - да Беларусі Дасканалай

Праз пошуку Духоўных Ідэалаў!

Таццяна Барысюк.

Беларускую мову -
у беларускія крамы

Напачатку 2016 года Менскай гарадской арганізацыяй ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны" было распачата лістуванне з шасцю найбуйнейшымі сеткамі гіпермаркетаў Беларусі (Гіпа, Green, Еўраопт, BIGZZ, Карона, ProStore).

Сутнасць прапаноў ТБМ была наступная:

1. Арганізаваць мінімум адну касу з беларускай мовай аблугоўвання ў кожным гіпермаркеце.

2. Размісціць інфармацыйныя таблічкі (паказальнікі аддзелаў, інфакіёсак, прадукцыі і інш.) на беларускай мове.

3. Даваць звесткі па гучнай сувязі на беларускай мове.

4. Афармляць цэннікі на беларускай мове.

5. Зрабіць беларускамоўную версію афіцыйнага сайта.

Гіпермаркеты не далі адказу, што прапановы будуть ўжыты ў дзеянасці крам, а прынялі іх толькі да ведама. Ад Green і ProStore адказаў мы не дачакаліся.

Як заўсёды асноўным абгрунтаваннем адмоў была спасылка на Закон Рэспублікі Беларусь "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь" і наяўнасць дзвюх дзяржаўных моў: рускай і беларускай.

У сувязі з гэтым яны мяркуюць, што на рускай дзяржаўнай мове можна весці гандаль, а вось на дзяржаўнай беларускай - не.

Таварыства беларускай мовы не падзяляе такога меркавання і спадзяеца, што беларуское грамадства таксама.

Трэба давесці нашы думкі да кіраўнікоў гэтых сетак, у сувязі з чым ТБМ прапануе ўсім, хто зациклены, каб беларуская мова прыйшла ў вышэй адзначаныя гіпермаркеты, распачаць лістуванне на імі.

Узоры лістоў да кожнага з гіпермаркетаў прыведзены на старонках нашага парталу [tbt-mova.by](#), або можна адсылаць электронныя звароты на афіцыйных сайтах гіпермаркетаў.

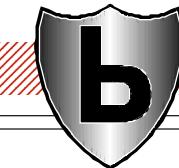
Адзін ліст на месяц у бліжэйшы да вашага дома гіпермаркет ці наогул да ўсіх - адаслаць не складана.

Калі ласка, па магчымасці дасылайце сканаваныя копіі адказаў, здымкі з прыкладамі выканання нашых з вамі прапаноў для маніторынгу сітуацыі на адмысловую паштовую скрыню tova-i-krami@tut.by, у групу Вконтакте ці Facebook пад назім "Мова ў крамы".

Мы верым, што да агульнага голасу сваіх пакунікоў кіраўніцтва гіпермаркетаў прыслухаеца. Разам мы здолеем дамагчыся нашай мэты.

З павагай, старшина Менскай гарадской арганізацыі ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны"

А.А. Давідовіч.

Алесь Каўрус

ПШАМ, ГАВОРЫМ...

Пра некаторыя слова, словаформы

Нялёгкі і не надта прыемны гэта занятак - рабіць аўтарам, моўцам заўагі што да культуры маўлення (хіба ў самога "павучальніка" яно без заганнае, без памылак?).

Ды займацца гэтым трэба. Усё ж нейкі станоўчы вынік, карысьць ад заўаг - падказак бывае. Як прыклад, у апошніх нумерах "Нашага слова" сталі пісаць (друкаваць): **невядома, нягледзячы на** (адмоўне не адасоблена), **лідарне лідер**.

Вядома, пры выбары і ацэньванні слоў, іх формаў трэба кіравацца перш за ёсё аўтэктыўнымі лінгвістычнымі крытэрыямі. Пэўную ролю тут адыгрывае наш моўны густ.

Напрыклад, мне падаеца больш прымальнай словаформа **дзеячоў** (а не дзеячаў): **выступы дзеячоў** беларускай культуры; член **Саюза тэатральных дзеячоў** (НС, 13.04.2016; 4.05.2016). Шкада, што адпаведная заканамерная форма назоўнага склону дзеяч яўжываеца рэлка, у тым ліку і на старонках тыднёвіка.

Здае свае пазіцыі форма меснага склону **Пецярбурзе** пад націскам варыянту ў **Пецярбургу** (бліжэй да рускай мовы). Аж узрадаваўся, убачыўши: ... у **Санкт-Пецярбурзе** книга вышла на рускай мове. (НС, 4.05.2016), універсітэт **Рупрэхта Карла ў Гайдэльбурзе** (НС, 18.05.2016).

Пакідаючы за рамкамі нататкі разавыя апіскі-абдрукі і арфаграфічныя недагляды кшталту **пацярэджае**, што трапляюцца на старонках газет і часопісаў, разгледзім некаторыя адхіленні, якія паўтараюцца і тым самым пачынаюць расхістванці літаратурных нормы.

Часам "падпраўляеца" форма слова, каб прывесці ёё да адпаведнасці з беларускім словаўтварэннем і формазміненнем, ці каб яна змагла пе-

радаць патрэбны сэнсавы і стылістычны адценні (апошніе яскрава выяўляеца ў індывідуальна-аўтарскіх неалагізмах).

У многіх жа выпадках літара-

турае слова зазнае пэўныя змены формы пад уплывам іншых моваў (най-

болей рускай), народных гаворак і ў працэсе, так скажам, "самаразвіцця" мовы.

... **Знаходзіць сілы заставаца** чалавекам. **I авалязкова трэба па-**

стараца быць ішчасливым. **Не зла-**

мица (з адказаў С. Алексіевіч на пытанні якчытуючай). **Лічыць** на

партрэбы чытаныя пісьменнікі (А. Ланіцкая, ЛіМ. 26.02.2016). **Раман** "Жыткаўская багіні".... **стаў самым** прадаваным у Чехіі за апошнія дзе-

сяцігоддзі (А. Латышава, ЛіМ. 4.03.2016).

У аналагічных кантэкстах вы-
лучаным словам адпавядаюць рускія

читаемые продаваемый.

Прыкра, што кваліфікаваны аўтар, філог мог пусціць у друк скалькавае слова (у сказе вылу-
чана): ... **колькасць збяднелых расіян**

расце з пужаючай хуткасцю (Народ-
ная воля. 3.05.2016). Ці нельга было напісаць неяк інакш: **з палохальнай /**

з палохлай хуткасцю, з застрашлівай хуткасцю...

Хачу яшчэ раз звязнуць ува-
гу на недакладнае ўжыванне дзея-
слова **адрознівацица**. **Лашук адроз-**

ніваўся незвычайнай жорсткасцю да

палонных (Народная воля. 29.09.

2015). **Баевікі адрозніваюцца** змен-

лівасцю сваіх намераў (І канал, 25.03.

2016).

Тут лепш падыслі б дзеясло-

вы **вызначацца, вылучацца** і інш.

Параўнаем сказы: [Эўкаліпт] вызна-

чаецца хуткасцю росту (А. Кар-

люкевіч). **Крытычныя артыкулы** М.

Гарэцкага вызначаюцца, таксама сі-

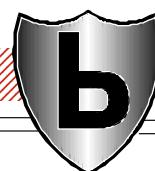
стэматызованасцю... (Полымя.

2016, № 1).

У сказе **Беларуская працука** адрозніваюцца высокай якасцю (І

канал, 20.03.2008) можна зрабіць такую замену: ... **адметная высокай якасцю**, мае высокую якасць.

Даводзілася мве таксама пі-
саць, што дзеяслоў усталяваць, па-
шыраючыся ў мове, часам ужываеца неадэкватна (як на сёняшні погляд): **Усталявац**

Гародня, ветрам русіфікацыі нахілёнай

Пасля сумнавядомага рэферэндуму 14 траўня 1995 года была змененая дзяржаўная сімваліка і расейскай мове нададзены статус другой дзяржаўнай.

У Гародні моўная сітуацыя пагоршылася адразу, пасля рэферэндуму. Бо па загадзе зверху знайшліся сродкі на тэрміновую замену ўсіх шыльдаў на будынках дзяржаўных установаў. Апрача таго: памяненяныя былі старыя бланкі (гербавыя паперы) на новыя, з новым гербам і на дзвюх мовах беларускай і расейскай.

Праз некаторы час дашла чарга да візуальнай інфармацыі дзяржаўных установаў.

На працягу падзення рэферэндуму былі змененны ўсе шыльды з Пагоняй і беларускай мовай, на новы герб і ўжо на дзвюх мовах. Усё гэта адбывалася пад пільнім наглядам вялікай групы пенсіянероў савецкага войска і КДБ, якія дзеянічалі з дазволу Гарадзенскага гарадскога выканавчага камітэта.

Наступ на аснову дзяржаўнасці - беларускую мову, з поўным яе выключеннем з вонкавага афармлення дзяржаўных і камерцыйных установаў пачаўся неўзабаве. Бо пры адкрыцці новых будынкаў, каб умисціць і без таго раздъмутае войска чыноўнікаў, пра беларускую мову нават не згадалі. Чыноўнікі атрымаліся не беларускія, а расейскія?

З усяго бачанага, не трэба быць юрыстам, а дастаткова праста быць чалавекам з глубдамі, каб даць прайдзіўную ацэнку стаўлення да сваёй нацыянальнай краіны гэтых чыноўнікаў. Ці Беларусь - гэта толькі ілюзія, для тых, хто жыве Беларуссю? Пяройдзем да прыкладаў.

Пракуратура ды іншыя установы груба парушаюць дзяржаўнасць беларускай мовы. Ва ўстанове беларус не знойдзе ніякай інфармацыі па-беларуску. У вонкавым афармленні яна выкінутая, і нішто ўжо не нагадвае, што яна мае дзяржаўны статус. Таксама ніжэй прыведзены некаторыя установы з адресамі ў Гародні, якія ідуць антынацыянальным шляхам у вонкавым афармленні і сваёй унутранай дакументацыі.

1. Упраўленне юстыцыі, начальнік Аляксандар Сянкевіч, вул. Элізы Ажэшкі, 3.

2. ААТ Гроднаблтранс, генеральны дырэктар Дзмітры Харчанка, вул. Элізы Ажэшкі, 25 - філіялы дзеянічаюць ва ўсіх раёнах.

3. КУП Гроднааблдарбуд, генеральны дырэктар Валеры Кокаш, вул. Перамогі, 15А.

4. ААТ Гроднапрамбуд, генеральны дырэктар Абдулвагаб Вагабаў, пр. Касманаўтаў, 52.

5. УП Гроднааблгаз,

генеральны дырэктар Яўген Смірноў, пр. Касманаўтаў, 60/1.

6. Камітэт занятасці і сацыяльнай абароны аблвыканкама, Анатоль Зімнавода, вул. Элізы Ажэшкі, 3

7. РУП Гроднаэнэрга, генеральны дырэктар Уладзімір Шатэрнік, пр. Касманаўтаў, 64.

8. Упраўленне жыллёвакамунальнай гаспадаркі, начальнік Алег Шафранскі, вул. Даўыда Гарадзенскага, 20А.

Што тычыцца інтэрнэт-кантэнту, то сайты абласнога і

гарадскога выканавчага камітэтава не маюць паўнавартасных старонак па-беларуску. Хаты, пасля шматлікіх зваротаў сяброў Таварыства беларускай мовы чыноўнікі гарадскога выканкама трохі падправілі сітуацыю. Беларуская версія ажыўілася. Але толькі на застаўках. Тэксты пераважаюць расейскія і на беларускай версіі старонкі інтэрнэту. Іншымі словамі, па-беларуску адсут-

чыноўнікаў гарадскога і абласнога выканкамаў? Ужо цяжка падлічыць. Пакуль істотнага поспеху яны не маюць.

Гэтак, на адной з сустраў чаў у аблвыканкаме, на заўвагу, што ў артыкуле 17 дзейнай Канстытуцыі на першым месцы стаіць беларуская мова ў якіці дзяржаўнай, толькі на другім месцы расейская; то чаму беларускай мовы няма на шыльдах гэтых установаў? выканавец аблавізкаў галоўнага ідэала вобласці Аляксандар Вярсоўскі адказаў, што дзяржаўныя установы канстытуцію не парушаюць!

А бураяльна, што справу дзяржаўнай значасці, справу нацыянальнай бяспекі не могуць, ці не хочуць развязаць чыноўнікі, якія на службе беларускага народа! Но нацыянальная мова - гэта адзін з чыннікаў стабільнасці еўрапейскай дзяржавы.

Апошняя сустраў сяброў ТБМ, перед выхадам гэтага артыкула, прайшла з намеснікам старшыні аблвыканкама Віктарам Лісковічам. Той абяцаў, што сэнсона размісціць на шыльдах устаноўваў дзвюхмоўную інфармацыю. Але пра законнае права атрымальцу поўную візуальную інфармацыю па-беларуску грамадзянам Беларусі - пытанне дасюль не вырашана.

Ці мог бы выправіць сітуацыю з выраўненнем статусу дзяржаўнай беларускай мовы ў вобласці старшыні аблвыканкама Уладзімір Краўцоў? Пытанне рытарычнае. Не аднакроць грамадскія актыўісты, дэкларавалі жаданне запісцца на прыём да вірховага абласнога чыноўніка. Але службы абласнога выканавчага камітэта адмалююць ім у гэтым. Ну, а чыноўнікі ніжэйшага рангу - "флюгеры", "ветрам русіфікацыі нахілённы".

**Віктар Парфёненка,
Аляксандар Місцюковіч,
сябры Таварыства
беларускай мовы.
Фоты чыноўніка
Аляксандра Місцюковіча.**

На радзіме Элізы Ажэшкі закрылі школу, а настаўніца ператварыла яе ў музей

У былой школе ў Мількаўшчыне, якую зачынілі трохадзеніем, была настаўніца Таццяна Савянкова ператварыла школьні музей вядомай пісьменніцы ў літаратурна-краязнаўчы.

Былая школа імя Элізы Ажэшкі ў Мількаўшчыне

Базавую школу імя Элізы Ажэшкі ў Мількаўшчыне зачынілі з прычыны малакамплектнасці трохадзеніем. Дзетак ціпер возяць у школу ў Скідзель, некаторыя ходзяць у суседнюю вёску Каменку. Але хоць школы і няма, засталіся гурткі для мясцовых дзетак. А з невялічкага музейнага пакоя ў гонар Элізы Ажэшкі вырас цэлы літаратурна-краязнаўчы музей.

Стваральніца і захавальніца Літаратурна-краязнаўчага музея ў Мількаўшчыне Таццяна Савянкова

Таццяна Савянкова, якая стварыла музей і надалей апякуецца ім, распавядае, што будынак былой школы стаіць з 1947 года. Праўда, ціпер у класах замест партай - музейныя экспанаты. Паводле яе, местачкоўцы называюць музей па старой звычыі - "імя Элізы Ажэшкі".

Лёгка ўяўіць, як у пакоях паабапал калідора месціліся класы. Але для музея яны не менш зручныя. Да таго ж тут цікавыя каларытныя печы.

Заходзім у былы кабінет беларускай мовы. Спадарыня Таццяна распавядае:

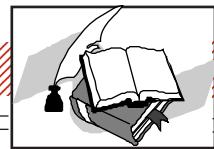

- А ціпер тут - "Свет побыту колішняга сялянства". Экспанаты зіралі ўсёй грамадой па навакольных вёсках. Вось і стол дубовы нам дзядок мясцовы падараў. А тут і красны, і прасці можна. Калаўроты, розныя глякі, збанкі, нават масла збіць можна. Усе гэтыя экспанаты дзеянія, і мы час ад часу такія рэчы практикуем. Мы імкніліся ахапіць усе бакі вясковага жыцця.

А вось мы ў іншым класе. Спадарыня Таццяна распавядае, што экспазіцыя прысвечана гісторыі самай школы ў Мількаўшчыне.

Mihail Karnievič.

Зорка Лідзії Шагойкі

Лідзія Паўлаўна Шагойка (Шайдо) нарадзілася 26 лістапада 1960 года ў вёсцы Пячанка Шкловскага раёна Магілёўскай вобласці.

Мат-малукан земляці.
Маці - Надзяя Цярэн-
цыёуна нарадзілася ў 1929 го-
дзе. Усё жыццё яна працавала
ў калгасе "Маяк". Бацька - Па-
вел Ярафеевіч (1924-1990) -
удзельнік ВАВ, быў паранены
пад Кёнігсбергам, таксама
працаўаў ў калгасе "Маяк" ...
Дзядуля Лідзія - Цярэніці - за-
гініў пад Кёнігсбергам.

Дзяўчына ў 1-4 класах вучылася ў пачатковай школе ў вёсцы Стара-Брашчына, а ў 1978 годзе закончыла беларускамоўную школу ў вёсцы Ноў-Брашчына. Пашчасціла з выкладчыцай рускай мовы. Гэта была Артамонава Алена Паўлаўна.

Наукаундай.
У 1978 годзе сп. Лідзяй не прыйшла па балах на журфак БДУ і ў 1978-1979 гг. працавала піаністка-вежжатай у Чарнарускай СШ, а таксама год працавала на заводзе «Тэхнапрыбор».

У 1982-1988 гадах ву-
чилася на філфаку БДУ. Пры-
язнасць да літаратуры была ў
яе заўсёды. Друкавалася ў ра-
ёнцы г. Шклова "Ударны
фронт", куды пісала вершы і
артыкулы на рускай і беларус-
кай мовах. У ВНУ у сп. Лідзії
выкладалі Шамякіна Таццяна
Іванаўна, Лойка Алег Антона-
віч, Бугаёў Зміцер Якаўлевіч,

Казлова Вольга Васильєуна, Любоў Тарасюк. Рэцэнзентам дыплома была Карпава Людміла Уладзіміраўна. Яго называ: "Каб не астыла цяпло зямлі: праблема станоўчага героя ў адвечных сувязях з роднай зямлёй і малоу Радзімай". Кірауніком дыплома быў Уладзімір Аляксандравіч Навумовіч, які выкладае і ў нашы дні. Ён прapanаваў свайгуртны дыпломісткі ісці вучыцца далей. На абароне дыплома прысутнічаў будучы акадэмік Уладзімір Васільевіч Гіламедаў.

Асабістае жыццё ў Лідзії Паўлаўны склалася добра. У 1987 годзе яна набралася шлюбам з Шагойкам Георгіем Мікалаевічам 1965 г.н. Ён

Мікалаеўчам 1965 г.н. Ен інжынер-тэхнолаг па дрэва-апрацоўцы, а зараз апякующа пчоламі на лецішчы. Лідзя мае двое дзяцей. Гэта дачушка Вольга 1988 г.н., якая закончыла педкаледж, а потым БДУКіМ, а таксама сын Павел, які закончвае хімфак БДУ (аддзяленне фармакалогіі).

У 1988 годзе Лідзія размеркавалася ў адну са школ Воршы, а потым пачехала за музжам ў Менск. Уладкавалася ў СШ № 164, дзе з1991 па1997 выкладала беларускую мову і

да сп. Лідзя Шагойка працуе агадчыкам культурна-адукацыйнага аддзела Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры. За гэты час працягвала каля 100 мерапрыемстваў. Распрацавала праект "Літаратурнае падарожжа", які задуманы на два гады. Здзейсніліся 20 падарожжаў (Кушляны, Жупраны, Наваградак, Непель, Даствоева і г.д.). Апошняя вандрёўка адбылася 19 траўня 2016 года, выступалі ў мінскай № 1 г. Стоўбцы і вёсцы Шашкі, дзе ёсць школа 1856

Пра вандроўкі Лідзія Пяўлаўна пісала ў "Голас Радзімы" і "Краязнайчую газету".

Сп. Лідзя вельмі лю-
біць паэзію Аляксея Пысіна,
кога ведала асабіста. У 1977-
1978 гг. ён арганізоўваў семі-
нары літаратараў-пачаткоўцаў
у адной з СШ г. Магілёва. Лі-
дзя Паўлаўна мае любімых пра-
гаікаў (Быкаў, Скрыган, Кара-
пазаў).

У апошні час сп. Лідзя
лася паэзіяй Хрысціны
Ю, а пазней і яе прозай.
Паулаўна раіць пера-
сь кнігу "Світанак над
мі!"
Шаноўная Лідзя Пау-
лаўна, каб людзі больш
і адкрывалі для сябе
е нашай літаратуры.

Культавы раман "Знахар" пераклалі на беларускую мову

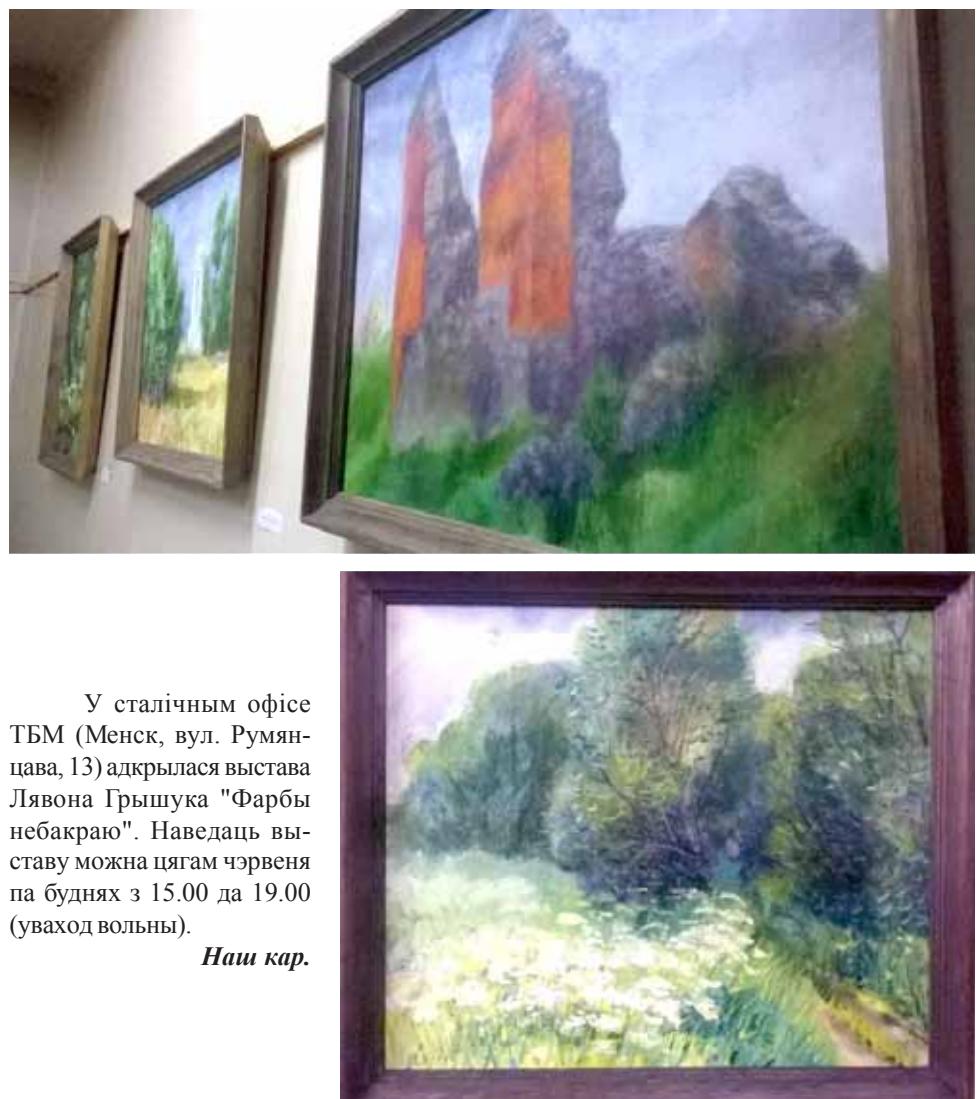
Аўтар рамана Тадэвуш Даленга-Мастовіч (1898 - 1939) - беларускі польскамоўны празаік, сцэнарыст і журналіст, які падходзіў з Глыбоччыны, быў самым высокааплатным пісьменнікам міжваенай Польшчы і запатрабаваным стваральнікам кінасцэнарыя, некаторымі з якіх перадаў Другой сусветнай вай-

ной зацікавліся ў Галівудзе. Пасля загадковай гібелі пісменніка ѿ са-мым пачатку вайны надышоў пе-рыйд забыця яго творчасці. Аднак у апошнія гады зацікайленасць рэ-трапітарурай расце, а стаўленне прасунутых чытачоў і рафінаваных крытыкай да масавай культуры пер-шай паловы XX стагоддзя мяньяецца з паблажлівага на настальгічнае. Та-дэвуш Даленга-Мастовіч і яго сям-наццаць раманаў зноў у цэнтры ўва-гі. У tym ліку ѿ Беларусі, дзе яго па-раўноўваюць з іншым "забытым класікам" міжваеннага часу Сяргеем Пясецкім. Як вынік такої увагі пабачыў свет першы пераклад рамана Даленгі-Мастовіча на беларус-скую мову. "Знахара" "вярнулі на ра-дзіму" чатыры перакладчыцы: Ма-рына Казлоўская, Марыя Пушкіна, Марына Шода і Ганна Янкута. Ра-ман выйшаў у серыі перакладной лі-таратуры "Калекцыя "ПрайдзіСве-та". "Знахара" па-беларуску ўжо мо-жна спампаваць на партале беларус-кіх электронных кніг [kniharnia.by](#).

ронных книг *kniharnia.by*.
Паведамляе *lohvinau.by*.
Фота *wikipedia*.

Выставка ў сядзібе ТБМ

Калі за адраджэнне мовы, чытай, спадарства, “Наша слова”!

Шаноўныя сябры, ідзе падпіска на другое паўгоддзе 2016 года. У каталогу інфар-мацяя пра газету знаходзіцца на ст. 78. Цана змянілася нязначна. У 2016 годзе мы працягваем выходзіць на восьмі палосах. Газета мае добры рэдакцыйны партфель і плануе для друку тэксты самых розных матэрыялаў з рознымі поглядамі і падыходамі, у тым ліку і адрознымі ад пазыцыі рэдакціі. Мы будзем працягваць друк мовазнаўчых і гістарычных матэрыялаў у выкладанні тых аўтараў, якіх вы не знайдзецце на старонках іншых выданняў. Мы не стараемся навязваць чытачу сваю думку ці погляды, а падаём паведамленні і меркаванні саміх чытачоў. Чытайце, даведвайцеся, думайце. Будзьце з намі, і вы будзецце з усёй Беларуссю.

РП - 1	<p style="text-align: center;">Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь</p> <p style="text-align: center;">АБАНЕМЕНТ на <u>газету</u> часопіс 63865</p> <p style="text-align: right;">індэкс выдання</p> <p style="text-align: center;">НАША СЛОВА</p> <p style="text-align: center;">(назва выдання)</p> <p style="text-align: right;">Колькасць камплектаў</p> <p style="text-align: right;">1</p> <p style="text-align: center;">На 2016 год па месяцах:</p> <table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr> <td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td><td>11</td><td>12</td> </tr> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td>X</td><td>X</td><td>X</td><td>X</td><td></td><td></td> </tr> </table> <p>Каму (прозвішча, ініцыялы)</p> <p>Куды (адрас)</p> <p>(поштовы ящик)</p>		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12							X	X	X	X		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12															
						X	X	X	X																	

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТАЧКА											
на <u>газету</u> <u>часопіс</u>	63865 <small>індэкс выдання</small>										
НАША СЛОВА <small>(назва выдання)</small>											
Кошт <u>падпіскі</u> 31800 руб. <u>пераадрасоўкі</u> <u>руб.</u> <u>Колькасць</u> <u>камплектаў</u> 1 <small>На 2016 год па месяцах</small>											
						X	X	X			
Каму Куды		<small>(прозвішча, ініцыялы)</small>									
		<small>(адрес)</small>									
<small>(паштовы інлэкс)</small>											

(Працяг. Пач. у папяр. нумары.)

* * *

Янку Купалу забілі б і сёння,
Толькі ўжо не ў Маскве,
А ў Мінску.

* * *

Як нібыта пукатасць ці ўзорак які,
Без цырымоніі тут
Прыкметы Айчыны
імкнуща ў душах знішчыць.

* * *

І чым бяспраўней і сумленней
Чалавек,
Тым болей да яго
з усіх бакоў прэтэнзій.

* * *

Няправда, што няма
за што тут зачапіца;
Ды тут цябе зачэпяць самі,
А ты - у зямлю ўптырч галавой.

* * *

Лжэпатрыётамі
шпаклююць дзіркі тут,
Каб аніхто і анішто не ўварвалася
Сюды з нябесной Беларусі.

* * *

Тут розных захворванняў -
процьма,
А вось на беларушчыну, на Айчыну
Сягоня - рэдкасць.

* * *

Панаядаліся, задаволілі страўнікі,
А голад духоўны залез ужо ў косці
І паскудствы спараджае
для Бацькаўшчыны.

* * *

Перабудова!..
І гною нападоб,
На людства хлынулі
даброты танныя.

* * *

І свядомасць тут, і сумленне
Старающа-выпінающа
Пераважна ў накірунку
кішэні і страўніка.

* * *

Сустракаюца тут і такія,
што "Анегіна"
З захапленнем падоўту цытуюць,
А вось з "Новай зямлі" ад іх -
ні стрafы, ні радочка.

* * *

А вось так званыя сябры-паэты
Адзін аднаго
вершаняты праглядаюць,
Каб іх пасля ж і абняславіць.

* * *

Супраць цябе, дарагая Айчына,
Варажнеча і злосць чужынцаў
Залезла ў сэрцы і косці
многіх тваіх насельнікаў.

* * *

Дух patria слаба прыжыўся
на гэтай зямлі;
Яго паглыналі страўнікі
На фізічнае выжыванне тубыльцаў.

* * *

Радзіўлы, Сапегі, Пацы...
Каго яны вывелі ў людзі
З халопаў беспраўных?!

* * *

Даволі ганарыцца тымі,
Хто з панявольнай Айчыны нашай
Пайшоў няволіц іншых
у імперыі.

* * *

Прыгледзяся добра
Да многіх "шчырых" патрыётатаў,
Як многа сярод іх
узорных стукачоў.

Законы неба не адмяняюцца (Нябесная Беларусь)

паэма-эсэ

* * *

Неба ж агромнісцей, чымся зямля,
А тут пераважная большасць
Хапаеца за малое.

* * *

Хто пераможа: поп ці ксёндз?!.
А той, каму спрыяюць
больш улады,
Вядома, за вернападданства.

* * *

Ну і суды тут!
Калі справядліва ў іх угледзеца,
Дык лаву падсудных часцей
маглі б заняць пракурор і суддзя.

* * *

Што мяч, што шайба,
што Айчына - аднолькавы
Для гэтых хакеістаў, футбалістаў
І іх заўзятараў таксама.

* * *

І большасць насельнікаў
спортом цікавіцца,
Але ж яна - не спартыўная,
А зашоранымі мазгамі.

* * *

Хто толькі душы сваёй
Дзікунства і крымінальнасць
Праз татуіроўку сёння не сведчыць?!.
Улады не пра гэта думаюць,
а пра Дразды.

* * *

А колькі тут рэк асушилі,
Каб потым у знямозе
поўзаць на днішчах іх
І задумваць супраць Айчыны
паскудствы новыя!

* * *

Вунь Галандыя жыве
з цюльпанай пераважна...
А завінцуць у лён земшар
хіба не здолна Беларусь?!.
Улады не пра гэта думаюць,
а пра Дразды.

* * *

А з бульбы беларускай
Можна выціснуць столькі спрту...
І транспарт перавесці на яго.

* * *

О Беларусь, твой інтэлект
Шукае паратунак па замежжах...
Не тое ў цябе начальства!

* * *

Стварэнне Прыроды і Бога, Айчына,
Ты сталаш щэці і "вырабам"
Акупантай і здрайцаў з усіх бакоў.

* * *

Як стане Айчына наша
Аб'ектам для рукапрыкладства,
Дык хутка дойдзе
і да ногападкладства.

* * *

Волю тваю свой край бараніць
Ператварылі ў бязволле...
І ты ўжо дома
прыслугоўваеш чужакам.

* * *

Да Рэсе і Польшчы пытанне:
"Ці ўсё ўшчэці ганарыцца
за сваіх сыноў,
Што Літву-Беларусь вынішчалі?!"

* * *

Хто ж стане адмаўляць,
Што ім дапамагалі
Нашы здрайцы?!

Яўген Гучок

* * *

У нас заўсёды поруч з Адраджэннем
Ішло яму насуперак
І выраджэнне.

* * *

Майстры мастацтваў,
Дзе опера, пано ці што яшчэ
З назовам "Курапаты"
ци хача б "Бяроза"?!

* * *

А ці варта да тых прымазвацца,
Хто ад Айчыны-Беларусі
Адмазаўся калісь?!

* * *

Наш паланэз "Сустрэча з Радзімай"
Яшчэ не адчуты, не ўсвядомлены,
А таму і не створаны.

* * *

Стварыць бы такі музей
І ў ім паказаць
хочь бы копіі экспанатаў,
Што рабаўнікі
з нашай Айчыны вывезлі.

* * *

Душа!
Што можа ў неба ўзняць яна,
Калі не ў спаесмце
яна з жыццём беларуса?!

* * *

"Разам з братамі мужна вякамі
Мы барапілі родны парог...";
Сёння - нібыта брат,
а заўтра вораг зацяты.

* * *

Бяды, калі сусед твой - наравісты,
І п'яніца, і крымінальник,
І гултай.

* * *

Не вельмі давярай
паўднёваму суседу:
Калісці ён напаў
На БНР.

* * *

Навокал народы ўсе - ворагі,
А ты, беларускі народ, -
І сам сабе вораг.

* * *

А Беларусі щэці і ў тым бяды,
Што ў ёй так мала
Беларусаў.

* * *

Саромеца трэба быць смелым,
Каб зраджаваць сваёй Айчыне,
Каб быць беларусу небеларусам.

* * *

О Беларусь! І рэкі твае, і азёры
Паралельна жывуць і ў небе,
І як добра, што паскуднікам
шляху туды няма.

* * *

Напрамак адных:
Беларусь - Чарнобыль,
Другіх: Млечны (Птушыны) шлях -
І далей.

* * *

Мацаўаў ён учора гэтую ўладу,
А сягоння мне з-за вугла
Разбурыць яе заклікае.

* * *

Перад усім ты светам ававязана,
А хто, апрач пакутнікаў тваіх
Перад табой, о Беларусь?!

* * *

Хто падставіў пакорліва
патыліцу ворагам Бацькаўшчыны,
Не мае ён духу і воч,
Каб у нябесы глянуць.
(Працяг у наст. нумары.)

Ад перакладчыка

Уладзіслаў Мальскі нарадзіўся 24 ліпеня 1894 г. у Малапольшчы, памёр у 1941 г. Скончыў Львоўскі ўніверсітэт. У 1914 г. уступіў у 1-ю брыгаду польскіх легіёнів Пілсудскага, дзе даслужыўся да сяржанта, у 1917-18 гг. камандаваў звязам аўстрыйскага войска на Італіянскім фронце. У 1918 г. уступіў у Польскую вайсковую арганізацыю. З 1920 г. працаў у Звязе абафонцаў айчыны, рыхтаваў паўстанне ў Шлёнску, тады ж уз началіў агульнопольскі Звяз Стральцоў. У 1923 г. у чыне капітана пакінуў вайсковую службу і перастаў кіраваць Звязам Стральцоў. Як асаднік разам з сям'ёй пасяліўся ў Ёд-кішках (каля Больценікаў) Лідскага павета. Нейкі час гаспадарыў. Браў удзел ў працы Звязу асаднікаў і ў кіраванні польскай групойка. У 1930 г. быў абрани паслом у сойм, а ў 1935 г. - у Сенат РП. Пасля верасня 1939 г. стаў на чале канспіратыўнай арганізацыі "Цывільная абарона" ў Лідзе. 27 кастрычніка 1939 г. арыштаваны і вывезены ў Менск.

І

Дзе тыя "сейбіты", пане Мельхіёр Ваньковіч, дзе? У Польшчы "B"?

Натуральная, не шаровая, я и радавая сейбіты.

Даўно мінуў час, калі "Літаратурныя Ведамасці" кожны чацвер прыносілі прыменныя рэпартажы з цыклу "Сеем ў Польшчы "B"" пана Ваньковіча. У іх пісалася пра жыццё за Нёмам (ад Варшавы) у амалі што закутку Сапліцаў, расказвалася пра жыццё ў Шчучыне і, Лідзе, Салешніках і Беняконіх, Радуні і Воранаве, Скрыбаўцах і Лябёдцах і гмінна юлада апісвалася тут як ясны прамень творчасці. У тым ліку і калі Вялікага Мажэйкава, дзе дагэтуль засталіся сляды маёмасці і вёсак гетмана ВКЛ Каля Хадкевіча. Маёмасць тая месцілася налева і направа ад старога тракту які і зараз напамінае нам пра славнае мінулае, па якім калісьці рухалася слава, несучы на сваім гробені сілу і моц.

Сеем пустазелле ў Польшчы "B"

Зараз пустынна тут, аддана ёсё для сябры Камінскім, Мальскім, Пахольчыкам і іншым людзям старасты, а лейб-літараторы апіяваюць узыходзячие пустазелле і жыцьцю Рэчы Паспалітай, што такая замена пладоў ёсць для яе справай пазітыўнай і жыццедайнай.

Можна зразумець памылкі якія тэнденцыяне не пад-

Войты пана Мальскага

Подпіс пад артыкулам **J.M.. верагодна Юзаф Мацкевіч**
(пераклад Леаніда Лаўрэша)

крайлены, бяссілле, якое не можа іх выправіць, можна зразумець нават фальш, калі справа ідзе пра тое, каб затушаваць вынікі фатальных эксперыменту. Так, гэта брыдкія методы, але, нажаль, яны прысутнічаюць ва ўсіх польскіх "A", "B" і "C": "vor handen" ці "на лицо", як кажуць на мовах дзяржаў, якія удзельнічалі ў падзеях (Рэчы Паспалітай - Л.Л.). Але зноў жа, каб сістэму ўнутранага разладу, злойжыўнану, крадзяжу і прапросту злодзейства актыўна пакрываць і нават славасловіць, неабходна нешта стратэгічнае. Падобна на тое, што падтрымка гэтаму ідзе аднекуль з вышыні, з вельмі ўплывовай вышыні.

Бо "сябў" ў Польшчы "B" пачалася ад надання панам мальскім (выбачайце за ўзгадванне ў множным ліку) усялякай манаполіі і вясковых сінкур, мячарніёў, караператываў, касаў Стэфчыка, а таксама камунальных і пазыковых касаў. Потым болей ці меней даходныя арганізацыі: лопы, лігі, чырвоныя і белыя крыжы, будоўля школ, зімовая і летняя дапамога, усялякія "добраахвотныя" пад прымусам складкі і г.д. Нарэшце лінейцы і біч у руцэ: нізы адміністрації, самакіраванне, войтаўства, і - падехалі! На дзяржаўнай сеіцы!

А каб не было ніякай мне рэвалюцыі ў краі (з гэтymi мясцовымя), трэба адсунуць аўтахтонаў, шляхту справа, сялян злева, і абаліпраца на асаднікаў як базу будучыні, цэнтру, куло ў плот, у пабеленыя якраз плот.

Ну і пасыпалася вапна. А пасыпалася таму, што гэты тутэйшы "народ" сябры пад ярмом тлумай гмінных асаднікаў і не чуе заклікаў улад ад ніжэйшых да самых зорных, вышэйшых, дзяржаўных, да самага Складоўскага, пішчыць вечна без выніку і адказу. Махнүць тады рукой і ў той бок і вышыгнуць яе ў бок пракурора. Суполка Мальскага і Пахольчыка пачала трашчаць, іх самакіраванне, іх войтаўства, адно за другім ...

Зфальшаваў пратакол

Ёсць у Радуні прызнаны ў 1936 г. войт (відочна - асаднік) Кулікоўскі. Пасля падзела кіраўніцтва ён зфальшаваў пратакол паседжання на глядальнай рады мячарні. Зразу, у красавіку 1938 г. Акруговы суд у Лідзе прыгаварыў яго да 6 месяцаў турмы. Войт піша апеляцыю і вяртаецца дадому, вяртаецца на ... пасаду. Пракурор піша паперу, каб забараніць яму займаць пасаду. Не! Нават не распачынаюць дысцыплінарную справу.

Войт Катовіч, асаднік натуральна, прызначаны ці таксама "выбраны" яшчэ 1933 г. у той самай Радуні, зараз з тым самым Кулікоўскім, у тым самым красавіку бягучага года прыгавораны да 8 месяцаў турмы.

Гэта яшчэ не ёсё. У чэрвені Акруговы суд у Лідзе на публічным пасяджэнні будзе яшчэ разглядаць шраг спраў пра крыміналныя справы войта Катовіча якія ён рабіў разам з асаднікам Спузякам.

Абакраў касу мячарні

Хто такі Спузяк? А! Гэта, звярніце ўвагу, шэры кардынал сябўбы ў Польшчы "B". У пэўнай ступені гэта класічная постаць, сейбіт-асаднік, годны свайго образу ў глырофікацыйнай літаратуры. Праваславіўся крадзяжком 14 тысяч золотых з касы караператыва ў Радуні за што адсядзеў ужо 6 месяцаў у турме. Грамадскі дзяяч, презідэнт альбо сакратар вялікай колькасці арганізацый, дзяяч павятавага сойміка, чалец гміннай рады. Зараз мае справу за злойжыўнану пры будоўлі народнага дома і караператыва ў Радуні.

Пад Скіркаймі калісьці асаднік пакінуў свою асаду (хай Пан Бог дае яму за гэта здароўе). Тады Спузяк, прафесіянальны дзяяч (бо ў атачэнні Мальскага бывае), сабраў калі 70 заяў на гэту зямлю, не кажучы нікому, што акрамя яго ёсць яшчэ 69, і браў з кожнага па 15 золотых за заяву.

Для чаго яму плацілі людзі? Такі ёсць у нас парадак - пасправай залатвіць справу сам, без пратэкцыі, без палітычнага ўплыву ... ну, пасправай.

Сабралі сялян

Калі падыходзіў закон пра скасаванне даўгой, панства разам з войтам сабрала некультурных, неахайнных, гультаяватых аўтахтонаў-сялян і расказаў ім, што можа абыцца для іх нешта карыснае. Але так вось, за дарма не будзе. Трэба пастарапаць. Добра было бы пасправаць з чалабітнай да (схілі галаву) самога прэм'ера. З дэлегацыяй. Таму збірайце гроши на дарогу. Сяляне пачухалі патыліцы. Хоць буднія і гультаяватыя, але спрытныя, як асаднікі: сабралі, аддадлі. Гроши войт і Спузяк паклалі ў кішэні, а закон выйшаў у свой тэрмін. Адным словам - сейбіты дабрачыннасці.

Здаецца, што віца-войт у той самай гміні мае нейкай дачыненне да масавай выдачы фальшивых пасведчанняў? Каб напісаць пра ёсё, трэба было б распрадаць выдавец-

кую газетную суполку - столькі гэтага матэрыялу.

Безвыніковая грамадскія скаргі

У Дакудаве выканавец аваўязкаў войта асаднік Лабко ў гэту хвілю замешаны ў крадзяжы ў мячарні, касе Штэфчыка і мясцовым караператыве. Ідзе пракурорская следства. Але войт выконвае свае абавязкі, працягае выконваць ...

У Воранаве войт-асаднік Пянка замешаны ў прыкрую справу пакупкі ровара - замест паліцыі за гроши выдаў дазвол. На публічным, вельмі палітычным бо пра-азоноўскім, сходзе нехта з аўтахтонаў устаў, вельмі бледны і кінуў усім і кожнаму, што абінавачвае войта ў справе, пра якую раней ўжо даносіў у паліцыю. Камендант паліцыі сядзеў з апушчанай галавой і ківаў. Выйшла так, што грамада Сцілгуны пісала дзве скаргі да самога Складоўскага. У снежні 1937 г. атрымала адказ, што скарга перанікраваная ў ваяводства. Там і памерла, бо на месцы не праводзілася нават паліцэйскае расследаванне, нават не апыталі сведкаў.

Падараваны ў камунізме - Недахопы - Рознае

Урбанскі. Гэта быў каравы падафіцэр 86 п.п. У свой час успыла там справа аб камунізме. Перад вайсковым судом ягону віну не даказалі. Але справа была настолькі відавочнай, што камандаванне выгнала падараванага падафіцэра з арміі. Што ж далей? Урбанскі становішча войтам у Жырмунах.

Наступны войт-асаднік Федаровіч займаў пасады розных прэзідэнтаў ўсіх арганізацый дзяржаўна-творчых, разам з Бердаўскім, напаў на сельскагаспадарчага інструктара Пацэвіча. Гэта з вялікім пылам аблікуювалася ў вышэйшых сферах кагорты "сейбітаў" у Польшчы "B".

У Беліцы войт-асаднік Мусял вядомы энергіяй і памяркоўнасцю ў адносінах да просбітаў. Нічога яму закінуць немагчыма. Меў там, на самрэч, старую справу аб прыўлашчыванні грошей работнікамі. Але справа была настолькі відавочнай, што камандаванне выгнала падараванага падафіцэра з арміі. Што рабіць? Управа гміны неўкамплектаваная і не можа абраць неабходную колькасць для дысцыплінарнага суду. Трэба праводзіць нармальныя выбары. А Абшарны сядзіць, атрымлівае заробак, мае скарбове жытло.

Прайшлі два месяцы. У ліпені аднаасабовы дысцыплінарны суд вынес прыгавор у справе Абшарнага: "Звольніц з кіраўніцтва". Але Абшарны апелюе да міністра, што на падставе адпаведных законаў і пастаноў, суд у такой справе не можа рабіць вырак аднаасобна. Што рабіць? Управа гміны неўкамплектаваная і не можа абраць неабходную колькасць для дысцыплінарнага суду. Трэба праводзіць нармальныя выбары. А Абшарны сядзіць, атрымлівае заробак, мае скарбове жытло.

Прайшлі два месяцы. У верасні ўжо ёсць новая управа, суд укаплектаваны. На 28 верасня прызначаны дысцыплінарны разгляд. Рантам ... за два дні да гэтага ў Наваградскім ваяводства прыходзіць тэлефонаграма з міністэрства:

"Прыбылі разгляд!
Акты пераслаць у міністэрства".

Акты пераслаці. Абшарны атрымлівае заробак, мае жытло ... Прайшлі два месяцы. Надышоў лістапад. Гмінная рада ўхваліла рашэнне выслучаць дэлегацыю да міністра. Калі не памыляюся, быў перасунуты з іншага павета ў Лідскім ваяводстві Забалацкую гміну.

Адзінае, што можа ім-

панаўці. Ніяма адказу. Аднак паехаў.

Прынесьці гэтым пасадам

нічога не можа. Аднак

Войты пана Мальскага

(Заканчэнне. Пачатак на ст. 7.)

Можна было яшчэ дзесяць гадоў таму дыскутуваць пра няўдалы эксперымент, кашаць, што асадніцтва не здола экзамен, што ўплыў асаднікаў у краі адмоўны. Зараз дыскусія ўжо не мае падстаў. Зараз можна толькі кашаць, што гэты ўплыў, за рэдкім вынікткам, абсалютна адмоўны. Зараз трэба нешта рабіць. Можа трэба прызначыць якую надзвычайную камісію ці нешта падобнае для вывучэння асадніцтва, каб ачысціць атмасферу ад гвалту. Перад усім разняволіце асаднікаў з-пад уплыву палітычнай мафіі, спыніць слубу пустазелля. Выгнаць злодзеяў! Знайсці нейкі іншы занятак для іх вяльможных абаронцаў, калі ніяма другога спосабу іх абяспекці.

II

Аблічча Лідской зямлі, куды я так часта вяртаюся, толькі тады будзе поўным, калі апісаць яго разам з фонам, у каларыше натуральных фарбаў, з светам і ценню, якую на яго кідае аблічча пана Мальскага. Толькі тады будзе бачна сапраўднае аблічча, і мы зразумеем некаторыя сітуацыі, знойдзем тлумачэнні шматлікіх выпадкаў, здарэнняў, саюзаў. Пан Мальскі - гэта магнат, "уплыўовая асоба", сучаснік, "радасная дзяржаўная творчасць", сімвал новага, сімвал асаднікаў, "сіўбы ў Польшчы "В", - так пішуць.

2 чэрвеня былога года мы надрукавалі вялікі матэрыял "Войты пана Мальскага". У тым артыкуле мы далі шмат інфармацый... пра людзей пана Мальскага. ... Але толькі трохі дакрануліся асобы пана Мусяля.

Пан Мусял

Так, як аблічча Ліды без пана Мальскага не будзе поўным, так не будзе поўным шрагагоных войтаў-асаднікаў без фігуры пана Мусяла. Ён павінен быў стаць на першым плане, ён і гонары метады. Метады, дзяякуючы якім ён узвысіўся і застаўся беспакараным. Думаю, нельга закончыць нарыс пры тутэйшыя грамадска-палітычныя нормавы самакіравання і не ўзгадаць справу Мусяля.

Прыехаў ён да нас каб "сেяць" у 1922 г. як чалавек Камітэта асаднікаў.

"Выбары" войта ў Беліцы

У 1923 г. у Беліцы адбываліся выбары войта. Замест падтрымліванай кандыдатуры Мусяля быў абраны кі-

раунік мясцовага кааператыва Байкач. Тады Байкача выклікае стараста і прапануе яму, каб адмовіцца.

- Бачыце, вы заслужаны кааператывны дзяяч, ... без вас усё развалацца.

Байкач не адмовіцца. Стараста яго не зацвердзіў і прызначыў войтам Мусяля. Пад ягоным кіраўніцтвам адбыліся наступныя выбары. Аб виніках можна не хвалявацца. Натуральна, абрали Мусяля. З гэтага моманту пачынаецца ягонае слава.

Будуем школу ў Няцечы

Перада мной ляжыць дакумент падпісаны шэрагам сведкаў, між іншым, і праобразамі у Беліцы ксяндзом Аржалоўскім. Дакумент заканчваецца словамі: "Сведчым, што пра ўчынкі войта Мусяля мы шыроки паведамлялі, і яны былі вядомы шырокай грамадскасцю, пра эта ведаў і ён сам, але з 1933 г. ён ні на што не рэагаваў".

У чым справа? У тым, што войт Беліцкай гміны зрабіў сябе падрадчыкам на будоўлі агульнаадукацыйнай школы ў Няцечы, каб браць хабар. Выстаўляў квіткі на сумы большыя, чым выплачваў, і зрабіў шэраг іншых махлястваў, за якіх ў нармальных мясцовасцях судзяцца па крымінальных спраўах.

Вапна на школу

Колькі ж будуеца ў нас школа - і заўжды для будоўлі патрэбна вапна. Але ў мінульным годзе слынны акоўнічы праэм'ер загадаў прымусова бяліць хаты, туалеты і платы. Для пабелкі патрэбна вапна. Адкуль яе ўзяць, калі раптоўна цэлы край неабходна пабяліць і вышмараваць. Кошты ідуць верх, яўрэі пачынаюць спекуляваць, а можа нават ужо і не маюць тавару? Што значыць не мець тавару?! Цэлы вагон вапны прыходзіць на чыгуначную станцыю Нёман для школы. Я ўжо добра не памятаю, ці той ю́рэй меў прозвішча Зляцоўскі, ці нейкае іншае. У любым выпадку рэвізійная камісія запратакалівала, што вапна была ноччу прададзена яўрэям для перапродажу сялянам - бяліць платы і туалеты.

Пан войт складае паўнамоцтвы

Цэлую літніню можна было б скласці пра вугаль, жытці і іншыя рэчы, якія павінны быў выдаць працоўным, занятым на будаўніцтве дарогі Беліца - Нёман, ці пра фіктыўныя квіткі ў гмінай касе, ці нейкія закупы, недацэнкі, трансак-

цы, векселі і г.д., і г.д. Тыя літні можна было бы напісаць па книгах Рэвізійнай камісіі Беліцкай гміны. Але не будзем апярэджаць падзеі.

У жніўні мінулага года чальцы гэтай камісіі Ясколевіч Антон і Грышчановіч Ян едуць з дзянясеннем да пана старасты. Пан стараста загадае дэлегаваць некалькі чыноўнікаў для генеральнай інспектцыі. Замест іх прыезджае пан інспектар па самакіраванні Вільчынскі. Ён ідзе да войта Мусяля, замыкаеца з ім у кабінцы. Размова цягнецца больш працяглы час, чым павінна ... Пасля трох гадзін пан войт здае паўнамоцтвы. Свабодны.

Як гэта свабодны?

Заява пракурору

А было так. Інспектар па самакіраванні запісаў прызнанне і паехаў сабе. А тым часам у пратаколе Рэвізійнай камісіі быў запісаны вы рак: перадаць справу працурору. Мінула трох месяцаў, ніхто справай не займаецца. Тады адзін з лаўнікаў піша заказны ліст наўпрост да Наваградскага ваяводы.

Зноў мінула некалькі тыдняў. Нарэшце прыбывае адмыслова дэлегаваны па гэтай справе ваяводскі дарацца Барковіч. Пан дарацца вывучаў справу на месцы. Уважліва выслушваў, прычытуа пратакол Рэвізійнай камісіі. Потым узвышаным словамі падзякаў чальцам Камісіі за сумленнае выкананне абавязку ...

Потым паклаў у свой партфель кнігу Рэвізійнай камісіі з пратаколам аб перадачы справы працурору. Як паклаў у партфель, дык з партфелем і паехаў ...

Новая кніга для Рэвізійнай камісіі

Рэвізійнай камісіі патрэбна, відочна, адмысловая кніга, каб запісаць пратаколы, а тая была ўжо трохі старая ... ну і, насырэч, закончылася ... Тому з Ваяводскай управы ў Беліцу даслалі новую прашнуроўваную і апячатаную, вельмі дзяржаўную кнігу.

Пра старую кнігу неяк нічога не чуваць. Мінула шэсць месяцаў.

А пан Мусял? Асаднік, прыяцель Мальскага?

Увогуле, здаецца, што адчувае сябе нават нядрэнна. Падобна, атрымаў канцэсію на адкрыццё аўтобуснай лініі што на нашай тэрыторыі ёсьць выгодней спраўай.

Падобна, на бліжэйшых выбарах зноў высуне сваю кандыдатуру на пасаду Беліцкага войта.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок, Марыя Баравік, Вінцук Вячорка, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслав Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў, Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.
<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbt-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

Беларуска-скандынаўскі музычны мост

Напачатку лета перанесціся думкамі ў таемнічую Скандынавію зрабіўмагчымым малады беларускі дырыжор Аляксей Фралоў праз творчы праект "Карона Скандынаўскага архіпелага".

Музычнае падарожжа па паўночных краінах вядоўца супрадавчай расповедам пра кульгуру трох краін, падкрэсліваючы 1000-гадовыя сувязі, якія з'ядноўваюць з ім Беларусь.

Шматлікія гасці канцэрту, сярод якіх былі прадстаўнікі беларускай культурнай эліты - мастакі, навуковцы, музыкі, вернікі менскіх цэркваў - уяўлялі сябе прысутнымі ў Шведскай Акадэміі, дзе ўручалі прэмію Святлане Алексіевіч пад гукі сімфанічнага аркестра.

Менавіта духоўнай музыцы і хрысціянскім канцэртам, якія даўно звязаюць Беларусь са Швецыяй і Нарвегіяй, прысвяціў канцэрт мастакі кіраўнік праекту -лаўрэат міжнародных конкурсаў Аляксей Фралоў.

У другой частцы праGRAMмы выступіў спецыяльны гасць і саліст з Даніі - стваральнік госпэл-хора і маштабных фестываляў у Еўропе і кампазітар.

Сёння ў Германіі існуе 4000 госпэл-хароў. Хор госпэл-музыкі быў створаны таксама і ў Менску, кіруемы Павел

У гэты вечар у Менску ўпершыню на Беларусі прагучыла дацкая і шведская сімфанічная музыка геніяльных рамантыкаў гэтых краін - Карла Нильсэна і Тора Аўліна. Сімфанічны аркестр "Capella Akademie" Беларускай акадэміі музыкі выканаў даволі складаны твор Карла Нильсэна - сімфанічную ўверценку "Геліас".

Са старажытнасці ў Скандынавіі цэнтры кожны прамень сонечнага святла. Нідзе ў свеце яно не праламляецца прыгажэй, як у паўночным зімніні. Сонечная карона, якая быццам бы вісіць над зімовай далаічынню краю, асвятляе вяршыні елак, вострыя

Амерыцы, кампазітар і вакаліст Ганс Хрысціян Ёхімсан, дырэктар міжнароднай школы госпэл-музыкі. Г.Х. Ёхімсан - на дадзены момант засновальнік і галоўны дырыжор Copenhagen Gospel Voices, у складзе якога 500 удзельнікаў, і Opstand Gospel Choir. Ён - адзін з удзельнікаў Нарвежскага руху Soul Children festival.

У сяброўскай, дабразычлівой і займальнай для слухачоў форме ён распавёў пра тое, як зарадзілася госпэл-музыка і як яна распаўсюджваецца па свеце.

Як жанр духоўнай хрысціянскай музыкі, яна нарадзілася ў канцы XIX стагоддзя і развівалася да першай трэці XX стагоддзя ў

Напрыканцы выступілі дацкі кампазітар Ганс Хрысціян Ёхімсан, выконваючы песню "Let us stand", пажадаў беларусам узняцца за галоўныя каштоўнасці - любоў, чалавечую годнасць і волю.

Мэтай творчага праекту "Карона Скандынаўскага архіпелага" была спроба стварэння музычна-гістарычнага маста паміж культурнымі прастворамі Беларусі і краінамі Скандынавіі.

Эла Дзвінская.

Фота аўтара: 1. Ганс Хрысціян Ёхімсан выступае разам з "Capella Akademie" і менскім госпэл-хорам.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.

Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідской друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінскую, 23.

Выдавец: Установа інфармації "Выдавецкі дом ТБМ".

Газета падпісана да друку 6.06.2016 г. у 17.00. Замова № 1381.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.

Падпісны індыкс: 63865.

Кошт падпіски: 1 мес.- 9800 руб., 3 мес.- 29400 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.